

Joan Brossa Mollet

per Oriol Fort ¹

BROSSA
+ CDEF
+ GHIJK
+ LMNPQT
+ UVWXYZ

POESIA

Ha mort Joan Brossa, el poeta heterodox, iconoclasta, provocador, rebel, el més gran poeta avantguardista que mai no ha tingut Catalunya; el gran creador de la poesia visual, dels poemes objecte; el gran innovador no només del llenguatge poètic, sinó també del llenguatge dels artistes gràfics i de la dramaturgia. L'enamorat de Wagner i de la màgia; aquell home que deia que la màgia era l'únic lloc on les persones intel·ligents es deixaven enganyar. El fundador del Dau al Set, conjuntament amb Ponç, Tàpies, Cuixart, Tharrats i Puig; aquell moviment artístic imprescindible per a comprendre el naixement de les avantguardes catalanes i espanyoles ara fa cinquanta anys.

El poeta que va beure en les arrels obreres, republicanes i catalanistes d'abans de la nostra guerra civil i que ens va servir de pont entre aquella tradició política, social i cultural i el ressorgiment del renaixement cultural, cívic i nacional de Catalunya malgrat la duresa política, cultural i social de la dictadura cruel del General Franco.

Íntegre i conseqüent, sempre poètic però mai figura, sempre intel·ligent però mai diví, sempre preclar però mai prohóm. La personificació del millor art no convencional que s'ha fet a Catalunya i a Europa.

Ara, després d'anys de marginacions i de silencis –ell tampoc no demanava ni pedestals ni elogis–, quan vivia en un moment de reconeixement i d'èxit, ha

Foto 1 Joan Brossa i Montserrat Tura presenten el mural pel nou Ajuntament de la ciutat

fet mutis, un absurd mutis que només ell ara mateix entén i que potser tots nosaltres entendrem algun dia, ha fet el seu darrer mutis, el que l'ha portat a la immortalitat cultural

*El que retinc, ho perdo amb avidesa
Ni de morir com penso sento horror,
Ni de pensar com moro em ve tristesa²*

Brossa ha mort just després d'haver establert amb Mollet una vinculació que ja serà per sempre, una vincle que unirà indèstribablement la nostra ciutat i, especialment, la nostra primera institució, amb la creació poètica brossiana

No ha estat la primera vegada que Brossa ha col·laborat amb Mollet. Amb motiu de l'Olimpiada Cultural ens va assessorar per a les Jornades de Magia que vàrem celebrar els anys 91 i 92, i per a aquelles jornades ens va crear un poema visual com a base per al seu cartell de propaganda, més tard, vàrem usar un poema seu per a la postal de les festes nadalenques i d'Any Nou

Els contactes per a la darrera col·laboració de Brossa amb Mollet van iniciar-se el passat mes de juny. Es tractava de proposar-li que ens donés idees per a la gran façana de l'edifici institucional del nou ajuntament

L'elecció de Brossa per al mural va ser presa en consideració de les seves característiques personals, artístiques i socials. Senzill, profund, polifacètic, fer-

mament compromès amb el seu país i amb les idees de llibertat i de progrés, home d'exquisida humilitat, artista universal, exigent i crític. Per aquestes singularitats va ser l'artista escollit per a crear amb la seva imaginació iconoclasta un mural, una imatge que representés la nostra ciutat com a poble senzill, treballador, modern, però arrelat i orgullós tant de la seva llarga història de poble pagès com de la seva realitat actual de ciutat industrial i de serveis, plena de pluralitat cultural, de convivència cívica i de confiança en un futur millor.

Calia un artista que davant les grans mesures del mural que es proposava –375m², en una façana exterior– fes possible que la grandiositat no ens portés ni a la magnificència ni a la grandiloqüència; tot el contrari, calia aconseguir un artista que omplís d'art senzill i, ensem, profund aquell espai privilegiat de la ciutat. Brossa era el creador idoni.

Quan amb l'alcaldesa, Montserrat Tura, vàrem visitar per primera vegada l'estudi de casa seva al Guinardó de Barcelona –un estudi increïblement desordenat, segons el criteri usual, però no pas al criteri del poeta; un estudi on es va produir l'accident que ha acabat amb la seva vida– no confiàvem pas massa que ens acceptés l'encàrrec. Pensàvem que un artista de la seva categoria havia d'estar molt enfeinat –com així era– i que potser no consideraria amb prioritat dedicar el seu esforç creatiu a una petita ciutat del Vallès. Tot i això, li ho vàrem explicar amb tot l'entusiasme que sentíem, doncs aconseguir-ho –crèiem– representaria assolir un honor històric i una gran fita cultural per al nostre poble.

Ben pocs dies després ens trucava per a dir-nos que ja tenia la idea. Vàrem passar, doncs, de no saber si ens acceptaria l'encàrrec a concertar ràpidament una entrevista per a veure el fruit de la seva creativitat. Haig de dir que la primera impressió va ser dura, xocant, desorientadora, com tantes obres de Brossa; ens costava de veure aquella immensa **A** inclinada sobre un mural que sempre havíem vist buit en els plànols i que, de cop i volta, Brossa ens l'omplia amb història, amb color i amb tot un seguit d'al·legories a l'entorn d'aquesta primera lletra de l'abecedari, tan usada en la poesia de Brossa. Ens l'omplia, certament, de poesia seguint aquella acció tan brossiana i tan culturalment revolucionària d'escampar la poesia –les seves lletres– per tot arreu.

A partir d'aquell moment va venir tot el treball de realització de la idea, d'adaptació a les possibilitats constructives de l'edifici, de plasmació en documents que haurien de fer possible tenir un original de l'artista i uns documents tècnics. Brossa ens donava el seu vist i plau definitiu el 14 de desembre, de nou en el seu estudi, desordenat, a peu dret, amb ben poc espai per a obrir plànols, per a ensenyar documents antics –les fotos de la portada de l'església gòtica, el document segellat de nomenament dels càrrecs municipals de 1771–, per a prendre notes dels seus suggeriments sobre la forma –ha de ser una **A** com cal, ens deia– les mides, el volum i el color de la **A** –color de sang coagulada, ens

digué l'artista. Un estudi que, malgrat aquestes condicions físiques, Brossa sempre sabia omplir d'escalfor humana, de contacte, d'humanitat; sabia com fer-ho per tal que, si ell volia –i amb nosaltres va voler–, no et sentissis estrany sinó tot el contrari, a casa d'un vell i estimat conegut.

Un estudi on el vint-i-nou d'octubre em dedicava un llibre –el catàleg d'una exposició seva que actualment se celebra a Monterrey (Mèxic)– amb un afectuós text que acabava amb l'expressió SEMPRE i la seva signatura capgirada «per què així s'hi hauran de fixar» em va dir.

Mai no ens va passar pel cap que el seu darrer acte oficial, que la darrera signatura d'una obra seva, es faria a la sala de plens del nostre ajuntament just una setmana abans de l'accident que l'ha allunyat per sempre de tots nosaltres. Efectivament, el vint-i-ú de desembre a la una del migdia, en un acte senzill (*Foto 1*), afectuós però solemne, la Corporació municipal rebia el poeta a la sala de plens on, després de signar en el llibre d'honor i ser-li lliurada la reproducció de la font modernista de la plaça de Prat de la Riba, ens signava l'original del que haurà de ser una obra d'art històrica, l'immens mural de 375 m² que presidirà el nou ajuntament i que, a partir d'ara mateix, serà un nou símbol de la nostra ciutat; un símbol que, de la mà creativa de Brossa uneix, mitjançant la **A**, la modernitat del nou ajuntament amb la història representada per un moll de l'escut civil de la portada de l'església de 1498, i les onades d'un segell municipal de 1771.

Brossa ens signava i lliurava un mural amb la presència distingida de la **A** tan estimada per Brossa, aquella **A** primera lletra de l'abecedari, porta d'entrada a la cultura; aquella **A** d'Ajuntament, primera institució de la ciutat; aquella **A** de l'afecte que va dir que sentia per la nostra ciutat; aquella **A** que tan estimava Brossa perquè, deia, era el símbol més humà, «sembla un cos amb les dues cames», ens comentava conclouent les explicacions que tots volíem sobre el seu mural i que ell insistia en que no calien, que era una obra oberta com totes les seves i que les significacions podien ser totes aquelles que nosaltres volguéssim.

Ara, amb Brossa mort, darrera ha quedat –però sempre present– aquell estudi desordenat, ple de papers, de llibres i de poemes on, ben acollits per Brossa, poguérem parlar d'art, establir acords, discutir i resoldre problemes. Darrera ha quedat –però sempre present– aquell dinar inoblidable, el 21 de desembre, amb ell i amb Miguel Marcos, el seu marxant, sempre atent a totes les seves necessitats d'home gran; un dinar farcit del millor aliment, els comentaris sobre l'art i els artistes, sobre màgia, sobre poesia; i, sobretot, allò meravellós: escoltar Brossa recitant –dient, deia ell– poemes de Federico Garcia Lorca, fent-nos entendre millor que ningú la passió del poeta andalús, l'excel·lència de les seves frases inimitables, la profunditat social dels seus textos i del seu comportament, la seva plena vigència.

Darrera, també, dissortadament, tristament han quedat tot un munt de possibilitats que s'obrien amb Brossa i per a Brossa ara, quan després d'anys de marginacions i silencis, podia donar-nos i donar-se, i fer-nos viure plegats l'inesgotable plaer de la creació artística intel·ligent i revolucionària d'un home que mai no va deixar de ser fidel a les seves conviccions més profundes.

*I si tot comença per acabar
tot acaba per començar de nou*³

NOTES

1. Algunes parts d'aquest text provenen de l'article «Brossa, de Mollet en farem poesia» de M. Tura i O. Fort, publicat a *la Tribuna Vallesana* (7-1-1999).
2. «Nocturnalia. A Pepa» Joan Brossa.
3. «Caminant, caminant, arribo fins a l'horitzó», Joan Brossa.